

TERMINAL EXAM 2025-2026

STD: FYJC

TIME: 2HRS

SUB: HISTORY

MARKS: 50

Q.1.A) Choose the correct alternative and rewrite the sentence:

(6)

1. The neolithic people at Gilgal had systematically planted _____ trees.
(a) Guava (b) Sapodilla (c) Fig (d) Indian blackberry
2. The bodies (mummies) of dead royalties in Egypt were wrapped in _____ coloured cloth. (a) white (b) black (c) red (d) blue
3. the cemetery 'H' pots dead humans are seen carried by peacocks in their _____
(a) stomach (b) head (c) back (d) hand
4. A potter is mentioned as an artisan in the _____ for the first time.
(a) Rigveda (b) Yajurveda (c) Samaveda (d) Atharvveda
5. 'A region occupied by the 'janas' was called as _____
(a) Ganarajya (b) Ganasangha (c) Janapada (d) Gotra
6. The god who protected the animals was known as _____
(a) Indra (b) Pushan (c) Ashwin (d) Varun

B) Find the incorrect pair and write the correct one:

(3)

1) Set 'A'

Set 'B'

(1) Nishka

Gold ornament

(2) Barley

Main crop of the Vedic people

(3) Krishtya

The apparatus of drawing water from the well
river transport

(4) Navya

2) Set 'A'

Set 'B'

(1) Praachya

of the east

(2) Praatichya

of the west

(3) Udichya

of the north

(4) Aparanta

the region to the north of Vindhya ranges

3) Set 'A'

Set 'B'

(1) Kosala

Shravasti

(2) Anga

Champa

(3) Matsya

Mathura

(4) Gandhara

Taxila

Q.2.A) Write the names of historical places/persons/events.

1. Harappa was divided into two parts -
2. Mohenjodaro was built on the banks of the river-
3. A battle fought among the ten tribal chiefs -
4. A branch of linguistics -

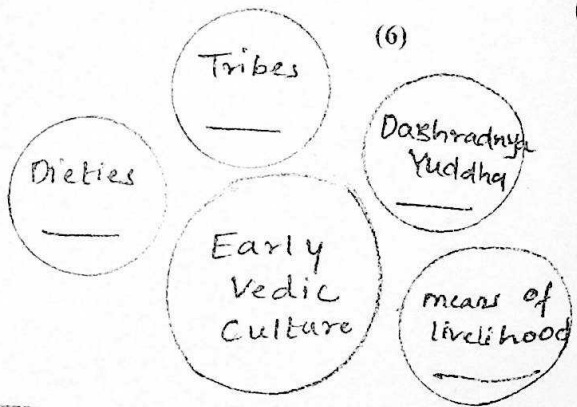
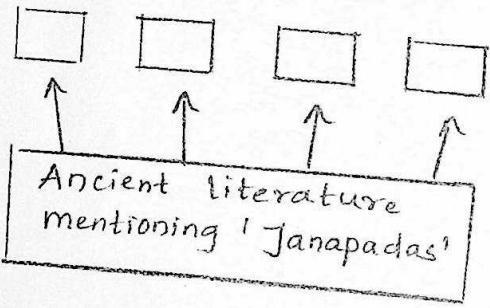
(4)

B) Choose the correct reason and rewrite the sentence.

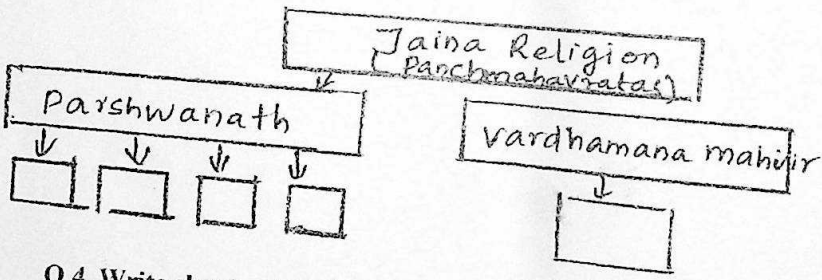
(3)

1. The major reason for the decline of the Mesopotamian civilisation was _____
 (a) foreign invasion (b) deteriorating environment (c) loss in trade (d) migration
2. Panis were looked upon as enemies by the Vedic people because _____
 (a) they belonged to a different tribe. (b) their language was impure (c) Panis used to steal the cattle of the Vedic people (d) Panis did not obey the orders of the Vedic people.
3. Gautama Buddha travelled continuously for 45 years....
 (a) in the search of a Guru (b) to practice austerities (c) to preach dhamma (d) to attain enlightenment

Q.3. Complete the concept map.

(6)

Q.4. Write short notes: (Any 3)

1. Decline of the cities
2. Ashrama system
3. 'Jana' and 'Janapada'
4. Jainism

(6)

(2)

Q.5 Explain the statement with reasons: (Any 2)

(6)

1. Vardhamana Mahavira and Gautama Buddha attracted a large number of followers.
2. Ashoka's victory at Kalinga proved to be a turning point in history as well as the life of Ashoka.
3. Rise of mahajanapadas came into being.

Q.6. State your opinion. (Any 2)

(6)

1. Herodotus is said to be the father of modern history writing.
2. Trade flourished during mauryan period.
3. The rock edicts of Ashoka are important sources of history.

Q.7 Answer the following questions in detail: (Any 1)

(5)

1. Explain four great truth and eight fold paths preach by Gautama Buddha
2. Describe Alexander's invasion of India.

Q.8. Answer the following questions with the help of given points. (Any 1)

(5)

1. Write about the characteristics of Harappan cities with the help of given points. (a) Town planning (b) Social organisation (c) Administration (d) Economy
2. Explain the mauryan period with the help of given point. A) Administration b) Trade c) art and architecture d) social life.

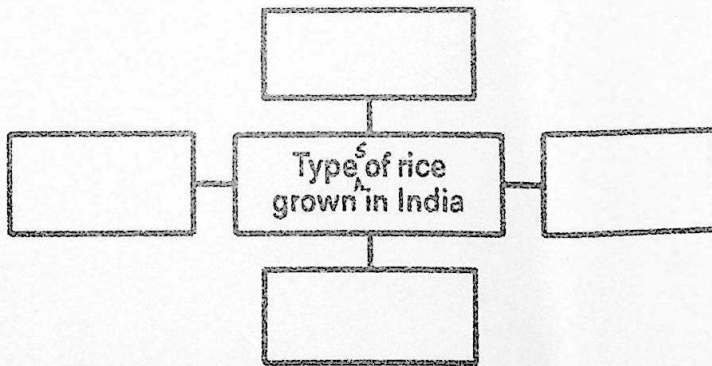
(3)

SECTION I: PROSE (12 Marks)

Q.1A) Read the Extract and complete the activities:

In Asarvari village, we asked the sarpanch to help us as we were not very fluent with the local dialect. He sent his assistant Jeevan with us into the hills. After a half-hour walk through thick vegetation, crossing numerous streams and ditches and scrambling over rocks and gravel, we reached the sleepy hamlet of Boripada. There were just two ramshackle houses in front of us and we wondered if this was the right place. A wrinkled old woman sitting before one of the houses looked at us with curiosity. As we approached her we signalled to Jeevan to ask the crucial question. She muttered in reply and we looked at Jeevan for a quick interpretation. He broke into a smile, and informed us that she did have the rice and wanted to know who we were and why we wanted it. It was a difficult task to keep a straight face and I had to control a strong desire to hug her. After searching for months, we had found the elusive Kābai. We explained to her that we were from Peth nearby and we needed the seeds to grow it. We asked for 10 kilograms of rice. She muttered and scowled. Jeevan interpreted that she had never heard of Peth village and also did not have a weighing scale. She was willing to give the seeds only in baskets. We asked for a single basket of rice and Jeevan told us to pay her something. I handed over a 100-rupee note and for the first time in the last ten minutes, her face broke into a smile. She nodded her head in approval. As we walked back against the fading sunset, leaving behind a smiling old lady, I couldn't help but wonder that here, nestling in the foothills of an unknown mountain away from the hustle and bustle of the road or the city, were the real people of India. These were the people who still held on to the rich biodiversity of our land and no one even cared about them. They had never heard of hybrids, fertilisers or pesticide. They just grew their rice and ate what they got. The old lady we met had probably never left Boripada. Her world was unspoilt by progress and for once I was grateful for that.

1. Complete the Web diagram: (02 Marks)

2. How was the old lady's world unspoilt by progress? (02 Marks)
3. Guess why the old lady nodded her head in approval? (02 Marks)
4. Why do you think the author was grateful to the old lady who was unspoilt by progress? (02 Marks)
5. Do as Directed: (02 Marks)
 - i) She nodded her head in approval. (Use 'Approved' to make it a complex sentence.)
 - ii) Her world was unspoilt by progress. (Begin your sentence with 'Progress...' & Rewrite.)
6. Give the Meanings of:

(i) Elusive (ii) Ramshackle (02 Marks)

Q.1B) Grammar - Do as Directed (03 Marks)

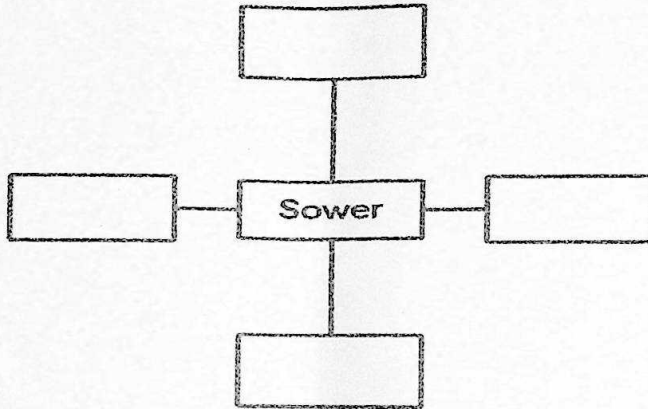
- i) If you eat too much you will feel ill. (Spot the Error and Rewrite).
ii) _____ word to _____ wise is sufficient. (Use Articles).
iii) iii) Suffering teaches us courage. (Change into Passive Voice).

SECTION II: POETRY (10 Marks)

Q.2A) Read the Extract and complete the activities:

Shadows run across the lands; But a sower lingers still, Old in rags he patient stands, Looking on, I feel a thrill. Black and high his silhouette Dominates the furrows deep! Now to sow the task is set, Soon shall come a time to reap. Marches he along the plain, to and fro, and scatters wide From his hand the precious grain; Muse, I ^{can} see him stride. Darkness deepens, fades the light, now his gestures ^{to mine eyes} are august; And strange; his height seems to touch the starry skies.

1. Complete the web that brings out the qualities of the Sower. (02 Marks)

2. Explain the poet's feeling as he watches the sower. (02 Marks)
3. The grains are referred to as 'precious' — give reasons. (02 Marks)
4. What do you learn from the sower? Justify your answer. (02 Marks)
5. Find out the rhyme scheme and pick up the rhyming words from the lines quoted. (02 Marks)

Q.2B) Appreciation of the Poem (04 Marks)

I lay on the grass, at ease, looking up through leaves at the blue, ^{Bl} mind sky, at the finches as they flew, and ^{fl} fled through the dappled green. While bees in an ecstasy drank of nectar from each bloom, and ^{the} sun sank swiftly, and the stars turned in the sky, and moon-moths and singing crickets, and I—yes, I—praised Night and Stars and Tree, that small, the cherry, grown by me !

- About the poem/poet/title
- Theme
- Poetic devices
- Language/style
- Special Features/Novelties

- Message/Values
- Your opinion about the poem

SECTION III: WRITING SKILLS (12 Marks)

Q.3A) Write an e-mail to your friend who has not contacted you for a long time. (04 Marks)

- Hints: Subject line, Salutation, First/Middle/Final paragraph, Email Address/Phone.

(Purposes)

Q.3B) Imagine you wish to conduct an Interview of a Social Worker. (04 Marks) *Draft Questions*

Name of the Interviewee: _____

Field/Reputation: _____

Date/Time/Venue: _____

Duration of Interview: _____

Questions on: Early Interests / Challenges faced / Role Models / Awards / Feedback / Family Support / Government support / Future Plans.

given fields:

Q.3C) Expand the Idea with the help of the points given: (Any ONE only) (04 Marks)

i) 'The wise man has long ears and short tongue.'

- One should be a good listener
- Listening adds to your knowledge • Speaking to the point catches attention

ii) 'A bad workman blames his tools.'

- Why one complains
- Does it show his qualities
- What solutions

SECTION IV: HISTORY OF DRAMA (0⁹ Marks)

Q.4A) Fill in the Blanks: (Select Answers from brackets) (03 Marks)

i) The Series of Events occurring in a Play is called _____. (Dialogue / Plot / Soliloquy) *ii)*

i) To speak to oneself in a Drama is called _____. (Cacophony / Monologue)

iii) The Main Idea or Point of a Play stated as a generalization is _____. (Conflict / Theme)

Q.4B) Match the Columns: (02 Marks)

Column A	Column B
1. Type of Drama	a) Conflict
2. Element of Drama	b) Tragedy
	c) Thomas Kyd

Q.4C) Answer briefly in about Fifty words: (04 Marks)

1. The Sergeant supports the Man by misguiding his comrades. Write your views. (02 Marks) *Rising of Moon*
2. Loyalty in Irish Nationalism (based on 'The Rising of the Moon') — Explain. (02 Marks)

۱. تمام سوالات لازمی ہیں۔
۲. خوش خطی، صفائی و املے کی صحت کا خیال رکھیں۔
۳. ہر سوال کا جواب نئے صفحہ سے تحریر کریں۔

سوال نمبر 1: درج ذیل تدریسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی گئی سرگرمیاں مکمل کریں۔

اس دور میں یورپی بالخصوص انگریز لغت بھی توہیوں نے اردو لغت نویسی کی ترقی میں بے مثال کردار ادا کیا۔ ابتدائی لغات سے قطع نظر اردو یہ انگریزی لغات میں جان گل کرست کی لغت انگلش ہندوستانی ڈگری اہم ہے۔ یہ 1778ء میں کلکتہ سے شائع ہونا شروع ہوئی اور 1790ء میں مکمل ہوئی۔ بعد کے ایڈیشنوں میں اضافے بھی کیے گئے۔ جان شیکسپیر کی اے ڈکشنری، ہندوستانی اینڈ انگلش، نہایت اہم ہے۔ کیونکہ اس نے بعد کے ادوار میں لکھی گئی اردو یہ انگریزی لغات کے لیے بنیادی مآخذ کا کام کیا۔ اس کا پہلا ایڈیشن ۱۸۱۷ء میں شائع ہوا۔ اس کے چوتھے ایڈیشن میں جو لندن سے چھپا تھا۔ اضافوں اور انگریزی یہ اردو لغت کے شمول نے اسے ایک جامع انگریزی یہ اردو اور اردو یہ انگریزی لغت کی شکل دے دی۔ اس کے بعد جو انگریزی یہ اردو لغات انگریزوں نے لکھی ان کی بھی ایک طویل فہرست ہے لیکن ان میں اہم یہ ہیں: ڈیکن فار ہس کی اے ڈکشنری، ہندوستانی اینڈ انگلش، ایس۔ ڈبلیو فیلپس کی اے نیو ہندوستانی انگلش ڈکشنری، اور جان کی پلیٹس کی اردو، کلاسیکل ہندی اینڈ انگلش ڈکشنری۔ ایس۔ ڈبلیو فیلپس اپنی لغت کی مکمل اشاعت سے پہلے اسے قسطوں میں چھپواتے رہے۔ ان انگریزوں بالخصوص پلیس اور فیلپس نے بڑی محنت اور جستجو سے کام لیا اور لغت نویسی کے لیے الفاظ ان کے معنی اور تلفظ کی جمع آوری کے لیے عملی تحقیقی بھی قدرتی ماحول میں یعنی زبان برتے والوں سے مل کر کی تھی۔ پلیٹس کی لغت پر البتہ یہ اعتراض کیا جاتا ہے کہ اس نے ایسے الفاظ بھی لغت میں لے لیے جو خالصتاً سنسکرت کے ہیں اور اردو میں کبھی استعمال ہوئے ہیں۔ اور نہ آئندہ بھی اس کا امکان ہے۔ لیکن یہ بات بھی یاد رکھنے کی ہے کہ پلیٹس کی بے بلکہ کلاسیکل ہندی کی بھی ہے۔ کی لغت صرف اردو کی نہیں ہے بلکہ کلاسیکل۔ البتہ یہ ضروری ہے کہ پلیٹس کی لغت کو سند اور جواز بنا کر بعد کے دور میں لکھی جانے والی ادور لغات میں ایسے الفاظ کا اندھا دھند اندراج صحیح نہیں ہے۔

(2)

1. شبکی خاکہ مکمل کریں۔

انگریزی یہ اردو لغت انگریزوں نے لکھی

لغات

3:-جان گل کرسٹ کی لغت انگلش بندوستانی ڈکشنری کسی سنہ میں شائع ہوئی اور کب مکمل ہوئی؟

(2)

4:- اقتباس سے تلاش کر کے واحد جمع کریں۔

(1) اضافہ (2) محنت (3) زبان (4) ضرور

(2)

ب: مفصل جواب لکھیے (کونی دو)

i. الطاف حسین حالی اور غالب کے تعلقات کے بارے میں معلومات تحریر کیجیے؟
(2)

ii. حسین کے جنت سے نکالے جانے کی وجہ بیان کیجیے۔
(2)

iii. درج ذیل الفاظ کی ضد لکھیے۔
(3)

(1) سوکھی (2) رات (3) بڑی (4) کل (5) دادا (6) شام

سوال نمبر 2: (الف) درج ذیل نظم کا بغور مطالعہ کر کے شبکی خاکہ مکمل کیجیے۔

اب سنیں صاحبان عقل و شعور ہے یہ دنیا تمام مکر اور زور
شہد ظاہر میں ، زیر اندر ہے جس قدر اس سے بھاگے ، بہتر ہے
صاحب عقل کو نہیں ہے زیب کہ اُٹھائے جہاں میں رہ کے فریب
سب یہ دنیا ، سرانے فانی ہے عشق معبود جادوانی ہے
چار دن کی یہ زندگانی ہے جو ہے اس کے سوا، وہ فانی ہے
کون سی جا ہے جس جگہ وہ نہیں چاہے بے نگاہ وحدت میں
کرتے اس واسطے ہیں عشق مجاز تا حقیقت کا کچھ بو ظاہر راز
منہ سے کہتا نہیں ، جو باتا ہے دل ہی اسکا مزہ اٹھاتا ہے
اس میں ہر اک کو امتیاز نہیں منہ تلک آئے ، یہ وہ راز نہیں
لکھتے ہیں صوفیان با توقیر عشق اللہ ہے عجب اِکسیر
مثل سبماب دل کی ہے تاثر خاک ہو جائے تب بنے اِکسیر

دل کی تاثر

عجب اِکسیر

عشق معبود

دنیا

:- (2) رباعی کی تعریف بیان کیجیے۔
(2)

:- (3) نظم میں سے صنعت تشبیہ کا شعر تلاش کر کے لکھیے۔

(1)

(ب):- درج ذیل چار مترادف الفاظ کو نظم سے تلاش کر کے لکھیے۔
(2)

(1) دوامی (2) توحید (3) عزت (4) فریب

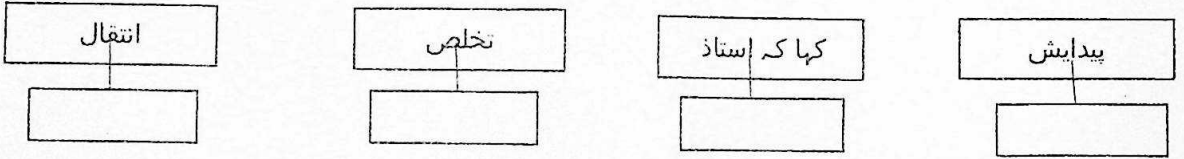
:- (3) درج ذیل شعر کی تشریح کیجیے۔

اب سنیں صاحبان عقل و شعور ہے یہ دنیا تمام مکر اور زور
(2)

سوال نمبر 3:- (الف) درج ذیل غزل کا بغور مطالعہ کر کے سرگرمی مکمل کیجیے۔

نہیں عشق سے زرد ، زردار میں ہوں اگر ہے وہ یوسف ، خریدار میں ہوں
وہ ہے زار مجھ سے ہوا ، زار میں ہوں وہ ہے خوار غیروں میں ہے ، خوار میں ہوں
تمنا ہے ، ساقی کبھی بزم سے میں وہ سرشار ہو اور بشیار میں ہوں
وہ کرتا ہے باتیں، میں کرتا ہوں آپس گہرباروہ ہے ، شرر بار میں ہوں
ویں بولتا ہے جو میں بولتا ہوں اگر وہ ہے لیل تو منقار منقار میں ہوں

شاعر امام بخش کے بارے میں شبکی خاکہ مکمل کیجیے۔
(2)

:- (2) غزل کے مطلع کے شعر میں کون سی صنعت استعمال ہوئی ہے اس کا نام اور تعریف بیان کیجیے۔
(2)

:- (3) صنعت کی تعریف بیان کیجیے۔
(ب):- (1) درج ذیل شعر کی تشریح کیجیے۔
(2)

وہ کرتا ہے باتیں، میں کرتا ہوں آپس گہرباروہ ہے ، شرر بار میں ہوں
:- (2) الفاظ کے معنی لکھیے۔
(2)

(1) منقار (2) زردار (3) بزم سے (4) خوار
سوال نمبر 4:- مندرجہ ذیل سوالات کا مفصل جواب لکھیے۔

:- (1) موت کے وقت امید کے سہارے کی وضاحت کیجیے۔
(3)

:- (2) مجھ کے آگے انسان کی ہے بسی کی کیفیت قلم بند کیجیے۔
(3)

سوال نمبر 5:- مندرجہ ذیل سوالات کا مفصل جواب لکھیے۔

(3)

ا. نظامت کی تعریف بیان کیجیے۔

ii. پروف ریڈینگ کی خوبیاں بیان کیجیے۔

(3)

سوال نمبر 6:- جملوں کی شناخت کیجیے۔

(1) نوجوان کا اپنا اوور کوٹ تھا تو خاصا پرانا مگر اس کا کپڑا خوب بڑھیا تھا (2)

(2) غنیمت سمجھوں اور جو کچھ کہتی ہوں سنوں۔ (1)

(3) اب اس کے کپڑے اتارے جارے تھے۔ (1)

ب: درج ذیل محاوروں کو اپنے جملوں میں استعمال کریں۔

(1) منہ لگانا۔ (2) سینہ جوری کرنا۔

(4)

10.12.28

हिंदी कृतिपत्रिका (ग्यारहवीं)

समय : २ : ०० घंटे

ARTS/SCI

कुल अंक ५०

कृतिपत्रिका के लिए सूचनाएँ :

1. सूचना के अनुसार गद्य, पद्य, विशेष अध्ययन तथा व्यावहारिक हिंदी की कृतियों में आवश्यकता के अनुसार आकृतियों में ही उत्तर लिखना अपेक्षित है।
2. सभी आकृतियों के लिए पेन का ही उपयोग कीजिए।
3. सभी आकृतियों में उत्तर पेन से ही लिखना आवश्यक है।
4. व्याकरण विभाग में पूछी गई कृतियों के उत्तरों के लिए आकृतियों की आवश्यकता नहीं है।

गद्य विभाग- १३ अंक

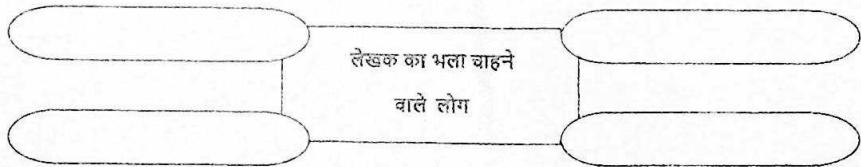
प्रश्न १. अ) निम्नलिखित गद्यांश पढ़कर दी गई सूचनाओं के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए:

(६)

इधर मैं कई दिनों से बड़ा परेशान चल रहा हूँ। सब मेरा भला करना चाहते हैं। अखबार पढ़ने बैठता हूँ तो समाचार पढ़ने से पहले ढेर सारे कागज साथ में आ जाते हैं। कोई कहता है आपके द्वार पर आकर बैठे हैं। सभी तरह के इलाज के लिए क्लीनिक खोल दिया है। आप मोटे हैं तो पतला कर देंगे। पागल हैं तो ठीक कर देंगे। क्लीनिक से हर स्लिमिंग सेंटरवाला कह रहा है, 'बस आप आ जाएँ, बाकी सब हम पर छोड़ दें। हलवाई की दुकानवाला कह रहा है, 'ऐसी मिठाई आपने कभी न खाई होगी। मिठा खाएँ पर मिठे का असर न हो, ऐसी चीनी का इस्तेमाल करते हैं वे। क्रेडिट कार्डवाला फ्री डेबिट कार्ड दे रहा है। पैसे खर्च करने या नकद खर्च की कोई जरूरत पहले नहीं है। आप बेवजह पैसे के पीछे दौड़ रहे हैं। हम सामान आपके घर लाना चाहते हैं, आप बस माल खरीदें। गाड़ीवाला नई गाड़ी के कागज दिए जा रहा है। साथ में लोन देने वाला बैंक के कागज भी दिए जा रहा है। अखबार के साथ पैफलेट इतने ज्यादा हैं कि उन्हें पढ़ने बैठ जाओ तो अखबार पढ़ने के लिए वक्त नहीं बचेगा।

अ) संजाल पूर्ण कीजिए :

(२)

आ) गद्यांश से विलोम शब्द ढूँढ़कर लिखिए :

(२)

- १) छोटा X
- २) मोटा X
- ३) बुरा X
- ४) कम X

३. मुफ्त में मिलने वाली चीजों के प्रति लोगों की मानसिकता को स्पष्ट कीजिए?

(२)

ब) एक वाक्य में उत्तर लिखिए : (कोई एक)

(१)

१) हिंदी साहित्य के दो लघु कथाकारों के नाम लिखिए ?

२) मुंशी प्रेमचंद जी द्वारा सम्पादित पत्रिकाओं के नाम बताए ?

क) निम्नलिखित किन्हीं दो लघुचर्री प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

(६)

- १) 'मेरा भला करने वालों से बचाएँ' पाठ के आधार पर ग्राहकों की वर्तमान स्थिति का चित्रण कीजिए?
- २) 'उषा की दीपावली' लघुकथा द्वारा प्राप्त संदेश लिखिए ?
- ३) रूपक के आधार पर मुंशी प्रेमचंद जी की साहित्यिक विशेषताएँ लिखिए ?

पद्य विभाग- १३ अंक

प्रश्न २ अ) पद्यांश पढ़कर दी गई सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए :

(६)

बार बार जसुमति सुत बोधति, आउ चंद तोहिं लाल बुलावै ।

मधु मेवा पकवान भिठाई, आपुन खैहै, तोहिं खवावै ॥

हाथहिं पर तोहिं लीन्हे खेलै, नैकु नहीं धरनी बैठावै ।

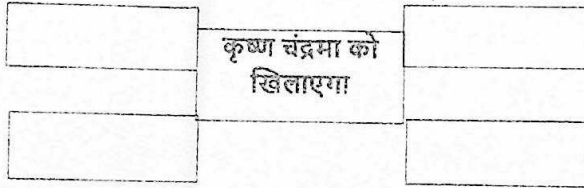
हाथ जल-बासन कर लै जु उठावति, याही मैं तू तन धरि आवै ॥

जलपुट आनि धरनि पर राख्यौ, गहि आन्यौ वह चंद दिखावै ।

सूरदास प्रभु हैंसि मुसक्याने, बार बार दोऊ कर नावै ॥

(१) संजाल पूर्ण कीजिए :

(२)

(२) निम्न शब्दों के लिए पद्यांश में आए समानार्थी शब्द लिखिए :

(२)

- १) बर्तन -
- २) धरती -
- ३) शरीर -
- ४) ईश्वर -

(३) उपर्युक्त पद्यांश का भावार्थ अपने शब्दों में लिखिए ?

(२)

ब) एक वाक्य में उत्तर लिखिए : (कोई एक)

(१)

१) निर्गुण शाखा के संत कवीयों के नाम लिखिए -

२) संत सूरदास की रचनाओं के प्रमुख विषय -

आ) त्रिपुरारी द्वारा लिखित 'प्रेरणा' कविता का रसास्वादन कीजिए ?

(६)

विशेष अध्ययन विभाग (नुक्कड़ नाटक) - ६ अंक

प्रश्न 3 निम्नलिखित गद्यांश पढ़कर दी गई सूचनाओं के अनुसार कृतियां पूर्ण कीजिए :

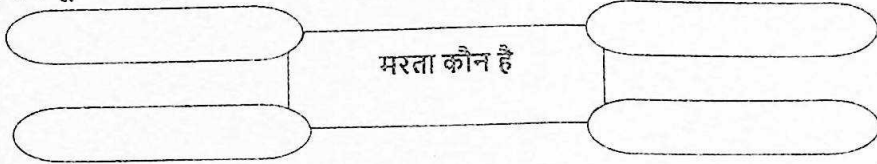
(६)

मौसम के बदलने का लाखों लोगों की जिंदगी पर प्रभाव पड़ रहा है। मौसम का बदलता चक्र, कभी सर्दी, कभी गर्मी, कभी बरसात, कभी अकाल, कभी बाढ़, कभी सूखा, पिघलते हुए ग्लेशियर, बढ़ती हुई ग्लोबल वार्मिंग, इन सबका असर पड़ता है हम सबकी जिंदगी पर। पोल्यूशन बढ़ रहा है, जल, जमीन और जंगल लगातार दूषित होते जा रहे हैं। खेती की जमीन खत्म हो रही है, सब्जियों में कैमिकल आ रहा है, लोग बीमार पड़ रहे हैं। जिसके जिम्मेदार हम ही हैं।

हम पर्यावरण को बर्बाद कर रहे हैं, नतीजा ! मौसम अपना असर दिखा रहा है। जम्मू-कश्मीर, उत्तराखंड, बिहार, उत्तर प्रदेश, तमिलनाडु, केरल और समुद्र किनारे के इलाकों में, हर जगह मौसम अपना असर दिखा रहा है। अमीर आदमी, ताकतवर आदमी प्रकृति के संसाधनों का दोहन कर पर्यावरण को खतरा पहुँचा रहे हैं। मरता कौन है? किसान, गरीब, आदिवासी, साधनविहीन आदमी जिसके पास पैसा नहीं है। कभी सूखे से मरता है, कभी बाढ़ से मर जाता है तो कभी कर्ज में डूबकर मर जाता है।

१. संजाल पूर्ण कीजिए :

(२)

२. गद्यांश से ढूँढ़कर उपसर्ग शब्द लिखिए :

(२)

१)

३)

२)

४)

३. 'जल है तो कल है' इस पर प्रकाश डालिए ?

(२)

व्यावहारिक हिंदी विभाग- १० अंक

प्रश्न ४ अ) निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियां पूर्ण कीजिए :

(६)

रेडियो की शुरुआत १६ मई १९२४ को हुई, इसी तरह १५ दिसंबर १९५९ को दूरदर्शन की शुरुआत हुई। आकाशवाणी ने "बहुजन हितायः बहुजन सुखाय" और दूरदर्शन ने "सत्यं शिवं सुंदर" के मूल मंत्र को अपनाकर जनहित में प्रसारण शुरू किया। आज भारत में आकाशवाणी और दूरदर्शन के विविध चैनलों के अलावा अन्य अनेक समाचार चैनलों, विदेशी चैनलों द्वारा प्रसारित किए जाने वाले समाचार घर-घर में पहुँचते हैं। भारत में सिर्फ हिंदी और अंग्रेजी में ही नहीं, बल्कि हर प्रदेश की भाषा में भी समाचार प्रसारित किए जाते हैं। परंतु आकाशवाणी और दूरदर्शन के युग में भी समाचारपत्रों का महत्व कम नहीं हुआ है। गाँवों से लेकर महानगरों तक हर नागरिक को सुबह-सुबह समाचारपत्र पढ़ने की ललक बनी रहती है। समाचारपत्र भी अंग्रेजी और हिंदी के अलावा क्षेत्रीय भाषाओं में प्रकाशित होते हैं। यह अनेकता में एकता का प्रतीक है, हर भाषा और बोली का सम्मान है। रेडियो समाचार श्राव्य अर्थात् सुनने के माध्यम से प्रस्तुत होता है। इसमें दृश्य नहीं होता। आवाज के माध्यम से दृश्य की अनुभूति कराई जाती है। समाचारपत्रों को प्रिंट मीडिया कहा जाता है।

(१) उत्तर लिखिए :

(२)

- अ) रेडिओ की शुरुआत -
आ) समाचार पत्रों को कहा जाता है-
इ) श्राव्य से अर्थ है -
ई) दूरदर्शन का मूलमंत्र-

(२) वचन बदलिए :

(२)

- अ) आँख - आ) समाचारपत्रों -
इ) पुस्तके - ई) नदी -

(३) प्रिंट मिडिया और इलेक्ट्रॉनिक मिडिया में फरक स्पष्ट कीजिए ?

(२)

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं चार पारिभाषिक शब्दों के लिए हिंदी शब्द लिखिए ?

(४)

१. Trade Mark	५. Pension
२. Act	६. Manegement
३. Investment	७. Finance Commissioner
४. Draft	८. Capital

व्याकरण विभाग- ०८ अंक

प्रश्न ५. (अ) निम्नलिखित कोई दो वाक्य शुद्ध करके फिर से लिखिए :

(२)

- अ) जिसे देखा, वही हमारी चिंता कर रहा है।
आ) बबलू ने रद्दी के जैसे चुकाया और बोरा उठ सीधा घर पहुँचा।
इ) हमारा अपमान करके आपको क्या मील जाएगा ?
ई) तुमने दिपक जेब में क्यों रखे लिए?

(आ) निम्नलिखित मुहावरों में से किन्हीं दो का अर्थ लिखकर उचित वाक्य में प्रयोग कीजिए :

(२)

- अ) घी के दिए जलाना - आ) अंकुर जमाना -
इ) डंका पीटना - ई) चुटकी लेना -

(इ) कोष्ठक में दी गई सूचना के अनुसार काल परिवर्तन कीजिए : (कोई)

(२)

अ) हमारे शरीर में जहरीली गैसें फैल रही हैं। (सामान्य वर्तमान काल)

आ) वह किसी भी तरह अपनी मुक्ति नहीं कर पाता है। (पूर्ण भूतकाल)

इ) आप सबको जीत सकते हैं। (सामान्य भविष्यकाल)

ई) इस बारे में भी थोड़ा ख्याल आ गया। (अपूर्ण वर्तमान काल)

(ई) निम्नलिखित पंक्तियों में उद्धृत अलंकार पहचानिए : (कोई दो)

(२)

- १) लाली मेरे लाल की जित देखो तित लाल।
लाली देखन मैं चली मैं भी हो गई लाल।
२) काली घटा का घमंड घटा, नभ मंडल तारक वृंद बुझे।
३) एक कबूतर देख हाथ में, पुछा कहाँ अपर है ?
कहाँ अपर कैसा ? वह उड़ गया सपर है।
४) रहिमन पानी राखिए, बिन पानी सब सुन।
पानी गए न उबरे, मोती मानुस चून।

कृतीपत्रीकेसाठी सूचना :

१. आकलन कृती व व्याकरण या मधील आकृत्या किंवा चौकटी पेनाने अथवा पेन्सिलीने काढाव्यात .
२. स्वचता, निटनिटकेपणा व लेखन नियमांनुसार लेखन यांकडे जाणीवपूर्वक लक्ष द्यावे.

भाग १ : गद्य गुण- १२

प्रश्न १. अ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सुचनेनुसार कृती पूर्ण करा :

(४)

१. लिहा :

अ. निलंजना बॅनर्जी अश्या आहेत :.....

(१)

आ. निलंजना बॅनर्जीची समस्या :.....

२. कारण शोधा व लिहा :

(१)

अ. निलंजनाबाई रागावण्याऐवजी हसायलाच लागल्या ; कारण -

आ. स्टेजवरच्या वहिनींचे डोळे बारीक झाले ; कारण-

स्टेजवर आता एक मध्यमवयीन साधीसुधी स्त्री उठून बोलायला लागली, "मी निलंजना बॅनर्जी. गृहिणी आहे. पण स्वतःला कमी समजणारी, मान खाली घालणारी, घरातल्या पैशांवर आपलाही हक्क आहे असं न वाटणारी, सर्वसाधारण गृहिणी नाही. आमच्या घरात गृहिणीला मानाचं स्थान आहे. माझ्या कामाचं महत्त्व घरच्यांना पटवून देण्यात मी यशस्वी झाले आहे. गृहिणी म्हणून घरकामाची शंभर टक्के जबाबदारी मी उचलते, तरीही हल्लीच्या काळात बराचसा फावला वेळ मिळतो. ह्या वेळामध्ये मी एका सेवाभावी स्त्री संस्थेत काम करायला जाते. विनावेतन काम, केवळ माझ्या स्वतःच्या समाधानासाठी. माझे पती आणि मुलं माझ्या ह्या कामाचाही आदर करतात. तर वहिनी, माझ्या कुटुंबीयांच्या संदर्भात माझी कुठलीच समस्या नाही. माझी समस्या आहे ती पावसाविषयी !"

स्टेजवरच्या वहिनींचे डोळे बारीक झाले. त्या पटकन म्हणाल्या, "निलंजनाबाई, आपला काहीतरी गैरसमज झालेला दिसतो. माझी ताडपत्रीची एजन्सी नाही. माझा आणि वॉटरप्रूफिंगचा काही संबंध नाही. मी माणसांना दुःखपूफ किंवा दुःखमुक्त होण्यासाठी मदत करते."

निलंजनाबाई रागावण्याऐवजी हसायलाच लागल्या, "अहो वहिनी, माझ्या पावसासाठी तुम्हीच रेनकोट पुरवू शकाल, अशी माझी खात्री आहे. कारण माझ्याकडे पाऊस पडतो तो पाहुण्यांचा!"

३. वहिनींचा 'सुसाट' सल्ला ही कथा तुम्हांला का आवडते ते सकारण लिहा.

(२)

प्रश्न १. अ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सुचनेनुसार कृती पूर्ण करा :

(८)

१. कृती पूर्ण करा :

(२)

मामूच्या मुलाच्या लग्नत आलेत

२. खालील वाक्यचारांचा अर्थ लिहून वाक्यात उपयोग करा :

(२)

१) पाखरागत हालचाली करणे -

२) हरवलेला काल मुठीत पकडणे -

३) कंठ दाटून येणे -

असंच एकदा मामूच्या घरी त्याच्या दुसऱ्या नंबरच्या मुलाचं 'शादी मुबारक' निघालं. ठरल्याप्रमाणं मामू मला आमंत्रण दयायला आला. "सर, पोराचं लग्न हाय. यायला पाहिजे." "मामू, तुमच्या पोराचं लग्न आहे तर न येऊन कसं चालेल? नक्की येईन." मी उत्तर दिलं. एका मित्राला घेऊन संध्याकाळी शादीच्या मंडपात गेलो. मंडप माणसांनी भरला होता. मामूनं पुढे येत मला हाताला धरून आघाडीला नेऊन बसवलं. त्या मंडपात आमदार होते, खासदार होते, बडे व्यापारी होते, शिक्षक, प्राध्यापक होते. हयातभर अंगावर पट्टा चढवून शिपाई म्हणून केलेल्या चाकरीचं चीज झाल्याचं समाधान त्याच्या सफेद दाढीभर पसरलं होतं. निका लागला. मामूनं जमलेल्या लोकांचे आभार मानण्यासाठी माईक हातात घेतला.

"आज माज्या मुलाच्या लग्नाला आमदारसाहेब आलेत, खासदारसाहेब आलेत, मृत्युंजयकार आलेत- माज्या गरिबाच्या..." मामूचा कंठ दाटून आला. त्याला बोलता येईना. त्याची अनुभवानं पांढरी झालेली दाढी धरधरत राहिली. मामूनं कसेबसे आभार मानून हातातील माईक खाली ठेवला. 'धर्मपेक्षा माणूस मोठा आहे आणि माणसापेक्षा माणुसकी फार फार मोठी आहे!' असे विचार घेऊनच त्या दिवशी मी मंडपातून बाहेर पडलो.

मामूचा शेवटचा बच्चा शाबू माझ्या हाताखाली शिकला. चांगल्या गुणांनी एस. एस. सी. पास झाला. तो पास होताच मामूचं माझ्यामागं लकडं लागलं, "सर, शाबूला कुठं तरी चिकटवा."

३. मामूच्या संवेदनशीलतेची दोन उदाहरणे तुमच्या शब्दांत लिहा ?

(४)

भाग २ : पद्य गुण-१२

प्रश्न 2. अ) पुढील कवितेच्या आधारे दिलेल्या सूचनांनुसार कृती पूर्ण करा :

(१) वाक्य पूर्ण करा :

१) बहरात वसंतामधल्या

२) खेळून रंगपंचमी

(२) कारणे लिहा :

१) कवी झाडांच्या मनात जाऊ इच्छितो, कारण

२) तो फाया कानी ठेवू... कवीने असे म्हंटले, कारण

झाडांच्या मनात जाऊ, पानांचे विचार होऊ

पोपटी स्पंदनासाठी, कोकीळ होऊनी गाऊ...

बहरात वसंतामधल्या, तो सूर सावळा ऐकत

जातील फुलेही रंगून, जन्माला अत्तर घालत

चल सुराबरोबर आपण, तो फाया कानी ठेवू...

खेळून रंगपंचमी, फुलपाखरे भिजली सारी

हा थवा असे रंगीत की पताकाच फिरणारी

हे भिरभिरणारे तोरण दाराला आपून लावू...

ही कोणाची रे करणी डोळ्यांत झऱ्याचे पाणी

हे उधाण आनंदाचे की देवाघरची गाणी

(३) निसर्गातील घटक व मानवी जीवन यांचा परस्पर संबंध सोदाहरण स्पष्ट करा ?

(४)

प्रश्न २. आ) 'कवयित्री आणि प्राणसई यांच्यातील नाते जिव्हाव्याचे आहे' हे विधान स्पष्ट करा ?

(४)

किंवा

'दवांत आलीस भल्या पहाटे' या कवितेचे रसग्रहण करा ?

भाग ३ - साहित्य प्रकार- नाटक गुण-७

प्रश्न 3. अ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सुचनेनुसार कृती पूर्ण करा :

(४)

(१) कृष्णराव हेरंबकर यांच्या मुंबईपर्यंतच्या प्रवासाचा ओघतक्ता तयार करा.

(२)

कृष्णराव अंबुर्डी गावाहून निघाले.

.....

.....

पुण्याहून कर्जतपर्यंत आले.

.....

(२) उताऱ्याच्या आधारे कृती लिहा :

(२)

१) सरकार तर्फे यांचे सत्कार होणार होते

२) हे देऊन कृष्णरावांचा सत्कार केला

मोनिका : (घाईघाईत येऊन उभी राहते.) रसिक हो, जुन्या बालगोविंद नाटक मंडळीतले ज्येष्ठ नट कृष्णराव हेरंबकर यांचा सरकारतर्फे उद्या मानपत्र देऊन सत्कार होणार आहे; पण त्यापूर्वी होणाऱ्या आजच्या या घरगुती समारंभाला येण्याची विनंती आम्ही त्यांना केली आणि आमच्या विनंतीला मान देऊन अंबुर्डी गावाहून आपल्या पत्नीसह आजच इथे यायची तसदी त्यांनी घेतली. त्यांचा आपण शाल आणि श्रीफळ देऊन सत्कार करूया आणि त्यांच्याशी थोडी बातचीत करूया. (कृष्णराव येतात. सोबत वाघमारे. संजय फोटो काढण्यासाठी येतो. कृष्णराव फोटोच्या फ्लॅशलाइटने दचकतात. तो निघून जातो. वाघमारे श्रीफळ देतात. कृष्णराव श्रीफळ घेऊन कानाशी हलवून बघतात. शाल पांघरताना घोळ, कृष्णराव गुरफटले जातात. एकदाची शाल पांघरली जाते.)

कृष्णराव : थैली देणार होतात आणि येण्या-जाण्याचा खर्चसुद्धा करतो म्हणाला होतात. उद्या सरकारी सोहळा आहे तिथं मला प्रवासभत्ता देईन म्हणाले होते; पण तो मिळेपर्यंत मी कोण जाणे कुठं असेन... तुम्हीच दया. मला नकोय... माझ्या पत्नीकडे दया... ती तिथं बसलीय... आमच्या अंबुर्डीहून कुंदनपूरला टांग्यानं आलो. तिथून एस. टी. नं पुण्याला. पुण्याहून ट्रेननं मुंबईला... कर्जत आणि ठाणामार्गे, (वाघमारे हळूच आत सटकतात.) हे चाललेत कुठे पळून ? सांगतोय कोणाला ? कोणी आहे का इथं कभिटीपैकी ?

(३) 'नाटक हा साहित्य प्रकार इतर साहित्य प्रकारांपेक्षा वेगळा आहे'. हे विधान स्पष्ट करा ?

(३)

भाग ४- उपयोजित मराठी गुण -९

प्रश्न 4. अ) खालील उताऱ्याच्या आधारे सुचनेनुसार कृती पूर्ण करा :

(४)

१) कृती पूर्ण करा :

(२)

	दुभाषकाची आवश्यकता असते	

'एका भाषेतील प्रतिपादनाचे दुसऱ्या भाषेत सलग व यथार्थ असे मौखिक रूपांतर', म्हणजे 'मौखिक अनुवाद' होय.

(अ) दुभाषक- व्यवसाय क्षेत्रात 'दुभाषक' म्हणून मोठ्या संधी आहेत. उदा., शासकीय स्तरावर परदेशी भेटीत चर्चेच्या वेळी दुभाषकांची गरज असते. एखादी आंतरदेशीय सामाईक योजना राबवताना दुभाषक महत्त्वाचा दुवा ठरतो. राष्ट्राध्यक्ष, पंतप्रधान, मंत्री यांची भाषणे सर्व दृष्टीने काळजीपूर्वक सादर होण्यासाठी अनुवादकाची गरज भासते.

(आ) जनसंपर्क- उदा., विमानतळ, विमाने, रेल्वे स्टेशन, हॉटेल्स, अतिथिगृहे, स्वागतकक्ष, दूरध्वनी, संदेशवहन, प्रवासी आवक-जावक, इत्यादी स्थाने.

(इ) पर्यटन सेवा- विशेषतः परदेशी पर्यटकांसाठी प्रवास, आगत-स्वागत, निवास, भोजन, प्रबोधन, मनोरंजन इत्यादी खास व वाढीव सेवा, सुविधा.

(ई) समूह दूरभाष (Conference Call)- दोन पद्धती (१) परदेशी व परभाषी सहकान्यांशी होऊ घातलेला मौखिक व्यवहार अनुवादकाने समजून घेणे व त्याने दूरध्वनीद्वारे संपर्क साधणे. (२) यजमान (Host), परदेशी सहकारी (Guest) व अनुवादक यांच्यात समूह दूरभाष (Conference Call) योजणे.

(उ) संगणकामार्फत भाषांतर व अनुवाद सेवा- अतिशीघ्र गतीचे भाषिक व्यवहार संगणकामार्फत साधता येतात. आंतरजाल हे या दृष्टीने उपयुक्त ठरते.

२) मौखिक अनुवाद म्हणजे काय ते सांगून दोन मौखिक अनुवादाची कार्यक्षेत्रे स्पष्ट करा ? (२)

आ) खालील मुद्यांच्या आधारे कोणतीही एक कृती सोडवा . (५)

१) 'सूत्रसंचालक होण्यासाठी पूर्वतयारी' पुढील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा :

मुद्दे : वाचन - श्रवण आणि निरीक्षण - आवाजाची जोपासना - ध्वनिवर्धकाच्या वापराचा सराव - चिंतन आणि निवेदनाचा सराव .

२) प्रत्यक्ष सूत्रसंचालन करताना काय करावे व काय टाळावे हे मुद्देसूद लिहा .

भाग ५- व्याकरण गुण - १०

प्रश्न ५. अ) शब्दलेखनातील सूक्ष्म बदल : (२)

क्र.	शब्द	अर्थ	वाक्यांत उपयोग
१	प्रती		
	प्रति		
२	शीर		
	शिर		

आ) कंसातील क्रियापदाचे योग्य रूप वापरा : (५)

१. काल बाळुने बागेतील आंबे शेजाऱ्यांना (देणे)
२. मी या वर्षी काश्मीर सहलीला (जाणे)
३. हसणे हा मनुष्य स्वभाव (असणे)
४. उद्या मी ही मालिका पुन्हा (बघणे)
५. विद्यार्थी सतत अभ्यास करत (असणे)

इ) इंग्रजी म्हणीचा मराठीत अर्थ लिहा - (३)

१. FIRST COME FIRST SERVED.

२. OLD IS GOLD.

३. UNION IS STRENGTH.

*****समाप्त*****

Q.1.) A. COMPLETE THE CORRELATION

5

- I. Commodity Money: Shells , _____ : Credit card
- II. Free Goods: Value in use , Economic goods: _____
- III. MTDC: Tourism, RTE: _____
- IV. Purchase of Tractor: Productive Loan , Expenditure on Marriage: _____
- V. Primary Function of Money: Medium of Exchange, _____ : Transfer of value.

Q.1.) B. GIVE ECONOMIC TERM

5

- I. Provision for making payment in future.
- II. Procedure of dividing the data in to equal parts.
- III. Investment done by foreign company in our country
- IV. Sector which includes insurance, education, retail banking, tourism etc.
- V. The act of exchanging goods for goods.

Q.2.) IDENTIFY AND EXPLAIN THE FOLLOWING CONCEPTS (ANY 2)

4

- I. To facilitate research in robotic technology Japan invested Rs. 1000 crores. in India
- II. Ram's father utilized his provident funds to set up a grocery store.
- III. Karuna's mother saves Rs.1000 every month out of her given salary.

Q.2.) B. DISTINGUISH BETWEEN (ANY 2)

4

- I. Quartiles and Deciles
- II. Economic Growth and Economic Development
- III. Commodity Money and Metallic Money

Q. 3) ANSWER THE FOLLOWING QUESTIONS (ANY2)

8

- I. Explain the Types of Agricultural Credit
- II. Measures taken by the Government for Agricultural development in Maharashtra.
- III. Explain the different types of Money

Q.4) STATE WITH REASONS WHETHER YOU AGREE OR DISAGREE WITH FOLLOWING STATEMENTS (ANY 2)

8

- I. There are many good qualities found in Modern currency.
- II. Human wants changes as per seasons and preferences.
- III. Government of Maharashtra has taken many measures for agricultural development.

Q. 5) STUDY THE FOLLOWING TABLE, FIGURE, PASSAGE AND ANSWER THE QUESTIONS GIVEN BELOW (ANY 2)

8

(i)

Income	5	4	9	12	15	6	10
No. of Persons	8	6	12	8	6	9	10

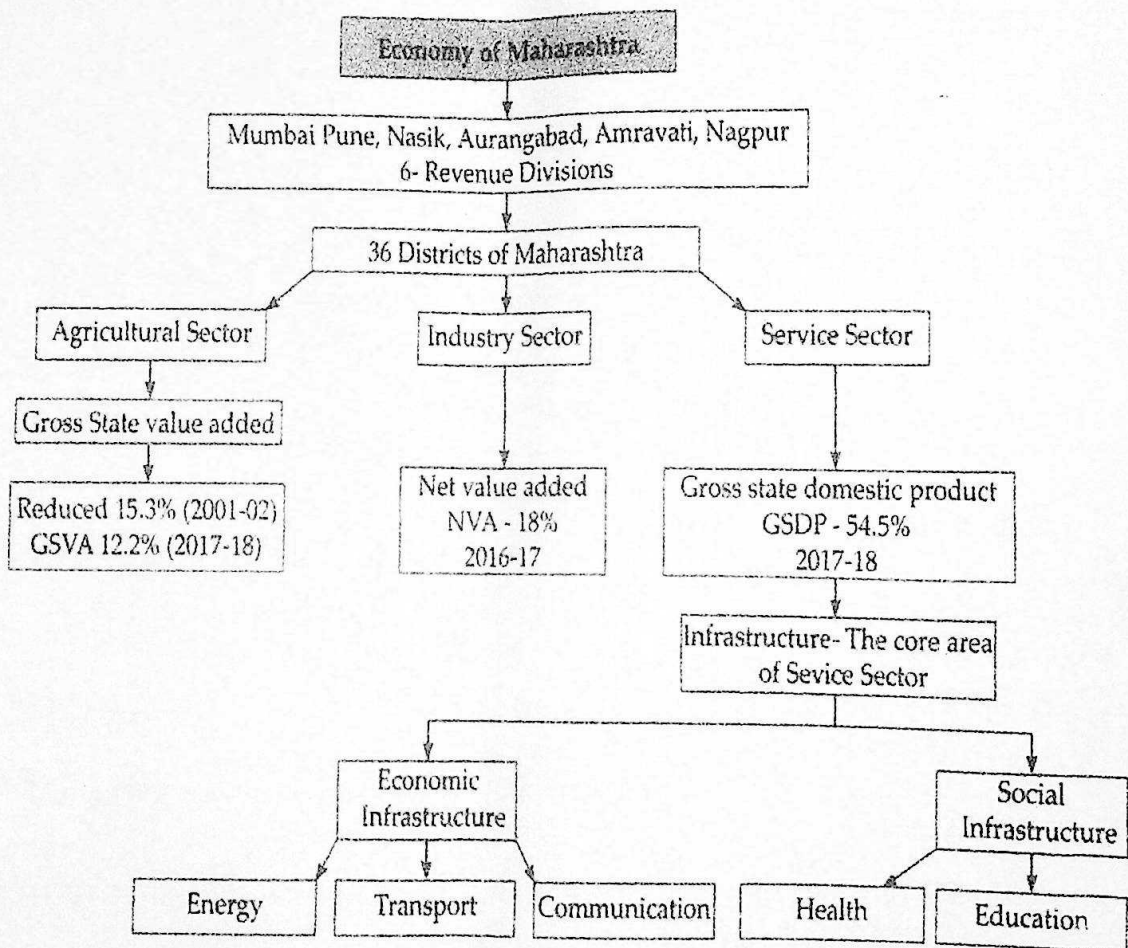
- i. Solve the above Find Q1 from the above Table/data
- ii. Solve the above Find Q3 from the above Table/data

(ii.) Read the passage carefully and answer the following

Ganesh travelled to the mall by bus. He gave the conductor Rs.10 coin for the ticket. He purchased many commodities from the mall. At the billing counter, he gave his credit card for payment but the billing clerk informed him that only debit cards were accepted, since Ganesh has forgot his debit card at home, he offered to make payment by cash.

- A) Identify the types of money used in the information
B) Explain any two types of them

(iii)

- I. Which sector has shown decline in Gross state value added
- II. Which sector has shown the highest contribution in Gross value added
- III. What are the different types of infrastructure?
- IV. Name the Revenue divisions of Maharashtra

Q.5) ANSWER IN DETAIL (ANY 1)

8

- I. What is Macro Economics? Explain the Different concepts of Macro Economics.
- II. Explain the Significance of Rural Development in India.

***** FINISH *****

NOTE - 1) All the questions are compulsory

2) Figures to the right indicate full marks

Time-2hr

Marks-50

Q1 A. Fill in the blanks choosing the correct alternatives-

(5)

- 1) The vedic philosophy has greatly influenced the _____ philosophical theory (Indian, Western, American)
- 2) _____ is an Nastika Darshan (Nyaya, Charvaka, Jain)
- 3) _____ is the branch of philosophy that deals with nature and theories of beauty. (aesthetic, ethic, logic)
- 4) That which has a true/real existence is called _____ (asat, bhasa, sat)
- 5) According to _____ water is the cause of the universe. (Thales, Anaximenes, Pythagoras)

B) Find the odd words/pair out-

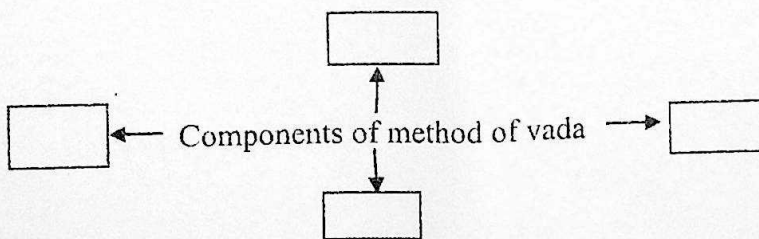
(4)

- 1) static-dynamic, permanent-impermanent, knowledge-information, real-unreal
- 2) Monism, Vedanta, Spinoza, Hegel, Leibniz
- 3) creation, substance, dissolution, permanence.
- 4) Vedant darshan, Hegel, Berkeley, Locke

C) Complete the concept map table/table flow chart-

(4)

1)

Q2) Answer the following in 20-25 words-

(10)

- 1) What is nastik darshana? Explain with an example.
- 2) What is dialectical method?
- 3) What is philosophy

4) What is social science?

5) What is testimony?

Q3)A) Distinguish between-

(6)

1) Knowledge and Information

2) Idealism and Monism

Q3)B) State with reason whether the following statements are True or false -

(6)

1) Knowledge and skill isn't important for good life.

2) Indiana darshana have overlooked the problem of sorrow.

3) Charvaka darshana believes in the authority of Veda.

Q4) Write a short note- (any one)

(5)

1) Metaphysics

2) Dialectical method

Q5) Answer any one in 150-200 words

(10)

1) Discuss the sources of knowledge in details. (Inference)

2) Without sense-experience knowledge is not possible.

Time-2 hr

Marks-50

- Q1)A) Fill in the blanks with suitable words from the given in the bracket- (4)
- 1) _____ is either valid or invalid. (proposition, argument)
 - 2) A, B, C, D are _____. (propositional constant/propositional variable)
 - 3) By denying a tautology we get _____. (contingency/contradiction)
 - 4) "•" is _____ connective. (binary/monadic)

- Q1)B) State whether the following statements are true or false- (4)
- 1) Logic is a branch of Psychology.
 - 2) A proposition is neither true nor false.
 - 3) The truth table method is an effective decision procedure.
 - 4) Conclusion of inductive is always certain.

- Q1) C) Give logical term for the following- (3)
- 1) The study of methods and principles used to distinguish good from bad reasoning.
 - 2) A proposition asserts that an individual is a member of class.
 - 3) A tabular way of expressing the truth of expressions containing propositional connectives.

- Q1)D) Match the following- (3)
1) Tautology	a) Sufficient evidence
2) Nyaya	b) Always true
3) Deductive argument	c) Akshapad

- Q2) A) Recognize whether the following arguments are deductive or inductive (any 3) (6)

- 1) Either it is a bank holiday or the bank is open. It is not a bank holiday. Therefore the bank is open.
- 2) There are no good players in our college team. So the team will not win the match.
- 3) My aunty is a doctor, so she is a female doctor.
- 4) Nikita is not happy with her job, so I am sure she will leave the job.

- Q2)B) Identify and symbolize the following proposition using symbols given in the bracket- (6)

- 1) He is creative and hardworking. (C, H)

2) Either cat fur or dog fur was found on the scene of crime. (C,D)

3) Purpanpoli is delicious, but is not good for diabetic patient. (P,D)

4) It is not the case that Farukh is an actor. (F)

5) An adult can do this work but not a child. (A,C)

6) Either it is a parrot or it is not a parrot. (P)

Q3) A) Construct truth table for the following statements and state whether they are tautology, contradiction or contingency. (any two)- (6)

1) $p \cdot \sim p$

2) $(p \supset \sim p) \cdot (\sim p \supset q)$

3) $P \vee (r \cdot p)$

Q3) B) Construct truth table for the following arguments and state whether they are valid or invalid- (any two) (6)

1) $\sim M \supset N$

2) $J \vee K$

$\sim N$

$\sim J$

$M \cdot N$

$\sim K$

3) $\sim Q \equiv S$

$P \equiv S$

$Q \vee \sim P$

Q4) A) Give reasons for- (any two) (6)

1) " \sim " is monadic operator.

2) Deductive arguments cannot expand our knowledge of the world.

3) By denying contradiction we get tautology.

Q4) B) Answer the following- (any one) (6)

1) What is decision procedure? What are the conditions of an effective decision procedure?

2) When a conjunctive proposition is true or false?

TERMINAL EXAM 2025-2026

STD: FYJC

TIME: 2HRS

SUB: SOCIOLOGY

MARKS: 50

Q.1) A) Fill in the blanks and rewrite the sentences:

(04)

1. The term 'logos' means _____. (associate, science, methodology)
2. The Industrial Revolution took place in _____. (North America, Europe, Australia)
3. Villages are a part of _____ community. (rural, city, metropolitan)
4. Sociology is a very _____ social science. (simple, complex, different)

B) Correct the incorrect pair and rewrite it:

(04)

(1) (i) School -	Distance education
(ii) Peer group -	Informal education
(iii) Health care training-	Non-formal education
(iv) Family -	Informal education
(2) (i) Family -	Voluntary group
(ii) Caste -	Involuntary group
(iii) Village -	Primary group
(iv) Work place -	Secondary group
(3) (i) Dr. M.N. Srinivas-	Dominate caste
(ii) Durkheim -	Theory of Class
(iii) Dr. Iravati karve-	Kinship system
(iv) G.S. Ghurye	Indian Tribes
(4) (i) Authority of mother	Patriarchal family
(ii) 2-3 generation living together	joint family
(iii) Live in relationship	Cohabitation
(iv) Residence at wife's house	Matrilocal family

C) Identify the appropriate term and rewrite the sentences:

(04)

large group, matrilocal, Aristotle, Marxian thought

1. According to him, 'man is a social animal'.
2. A married couple is expected to live at the wife's residence.
3. The Theory of 'class conflict' is central to.
4. Personal interaction is difficult.

D) Correct the underlined word and rewrite the sentences: (04)

1. Society has definite locality and we feeling.
2. Polyandry wherein one man has two or more wives at a time.
3. Mass production and factory system are found in agricultural society.
4. Charles Horton Cooley coined the term 'Voluntary Group'

Q.2) Write short notes: (Any 1) (04)

1. Non formal Education
2. Types of family based on authority
3. Dominate Caste

Q.3) Distinguish between: (Any 2) (08)

1. Ascribe status and Achieved status
2. Matriarchal family and patriarchal family.
3. Primary group and secondary group
4. Informal and Formal education

Q.4) Explain the concept with suitable example: (Any 1) (04)

1. Polygamy
2. Cohabitation

Q.5) State whether True or False with Reason: (Any 1) (04)

1. There is a rise in single parent house.
2. India is not an agricultural economy.

Q.6) Give your personal response: (Any 1) (04)

1. Do you think kinship bonds are weakening?
2. How has the institute of education change?

Q.7) Answer any detail: (Any 1) (Approx. 150 words) (10)

1. Explain the Durkheim's forms of suicide.
2. Explain how the role of family has changed in the present times.

Q.1.) A. COMPLETE THE CORRELATION

5

- I. Commodity Money: Shells , _____ : Credit card
- II. Free Goods: Value in use , Economic goods: _____
- III. MTDC: Tourism, RTE: _____
- IV. Purchase of Tractor: Productive Loan , Expenditure on Marriage: _____
- V. Primary Function of Money: Medium of Exchange, _____ : Transfer of value.

Q.1.) B. GIVE ECONOMIC TERM

5

- I. Provision for making payment in future.
- II. Procedure of dividing the data in to equal parts.
- III. Investment done by foreign company in our country
- IV. Sector which includes insurance, education, retail banking, tourism etc.
- V. The act of exchanging goods for goods.

Q.2.) IDENTIFY AND EXPLAIN THE FOLLOWING CONCEPTS (ANY 2)

4

- I. To facilitate research in robotic technology Japan invested Rs. 1000 crores. in India
- II. Ram's father utilized his provident funds to set up a grocery store.
- III. Karuna's mother saves Rs.1000 every month out of her given salary.

Q.2.) B. DISTINGUISH BETWEEN (ANY 2)

4

- I. Quartiles and Deciles
- II. Economic Growth and Economic Development
- III. Commodity Money and Metallic Money

Q. 3) ANSWER THE FOLLOWING QUESTIONS (ANY2)

8

- I. Explain the Types of Agricultural Credit
- II. Measures taken by the Government for Agricultural development in Maharashtra.
- III. Explain the different types of Money

Q.4) STATE WITH REASONS WHETHER YOU AGREE OR DISAGREE WITH FOLLOWING STATEMENTS (ANY 2)

8

- I. There are many good qualities found in Modern currency.
- II. Human wants changes as per seasons and preferences.
- III. Government of Maharashtra has taken many measures for agricultural development.

Q. 5) STUDY THE FOLLOWING TABLE, FIGURE, PASSAGE AND ANSWER THE QUESTIONS GIVEN BELOW (ANY 2)

8

(i)

Income	5	4	9	12	15	6	10
No. of Persons	8	6	12	8	6	9	10

- i. Solve the above Find Q1 from the above Table/data
- ii. Solve the above Find Q3 from the above Table/data